

IMPOSSIBLE GILLETTE.

FERDINANDO FREGA

— NANDO THE SCRIBE — フレガ・サン — Ferdinando —

ANG IMPOSIBLENG GILLETTE

THE SYSTEM · 09

Isang koleksiyon ng mga kuwentong nasa unang panauhan — ang mga aralin ng isang ama sa pagkukuwenta sa isip habang may mortadella, isang pagtakas na Ruso, ang paghingi ng tawad ng isang tindero ng prutas nang alas-tres ng madaling-araw, isang pagbabalat kayo bilang portero ng hotel, isang litrato sa pasaporte na dalawampung kilo na ang pagkaluma at isang salaysay ng mga imposibleng pagkaligtas — kung saan ang Gillette ay hindi isang trabaho kundi ang operating system sa ilalim ng balat ng may-akda.

KOLOPON

Ferdinando Frega — Nando the Scribe — Ang Ikalimang Talim

Pasimuno ng salaysay ng Kodigo ng Pag-uugali. Bumuo siya ng isang ekosistemang pang-editorial na nagkakahalaga ng isang dolyar sa paligid ng iisang ideya: walang problema sa pera ang pananalapi. Ang problema nito ay pag-uugali.

Inedit at pinangasiwaan sa loob ng ekosistemang **ONEDOLLAR-STORIES**. Digital na arkitektura: **NAPLES-POST · NOASPECTTIME · ONEDOLLAR-STORIES**. Unang nailathala noong 2026. Nakaayos sa isang malinis at modernong tipograpikong layout na iniangkop para sa digital na pagbabasa. Inilathala sa Estados Unidos.

PAUNAWA SA KARAPATANG-SIPI

© 2026 Ferdinando Frega. Nakalaan ang lahat ng karapatan.

Walang bahagi ng publikasyong ito ang maaaring kopyahin, ipamahagi, o ipadala sa anumang anyo o paraan, kabilang ang photocopy, pagrerekord, o iba pang elektroniko o mekanikal na paraan, nang walang naunang nakasulat na pahintulot ng may-akda, maliban sa maiikling sipi na nakapaloob sa mga kritikal na rebyu at sa ilang iba pang di-pangkomersiyong gamit na pinahihintulutan ng batas sa karapatang-sipi. Ipinagbabawal ang di-awtorisadong paggamit, pagkopya, o pamamahagi ng akdang ito.

PAMBUNGAD

Bago magsimula ang aklat na ito, unawain muna ang isang bagay: hindi ako nagbebenta ng mga aklat, hindi ko pinagkakakitaan ang mga ito, hindi ko ginagawang kostumer ang mga mambabasa, at wala akong hinihingi. Sumusulat ako mula sa labas ng pamilihan, hindi para pasiyahin ito, kundi para ilantad ang hindi nito kayang kontrolin. Ang web mismo ang nagtulak sa aking pangalan sa paghahanap tungkol sa Gillette, at iyon ang dahilan kung bakit umiiral ang trilohiyang ito: upang itala ang Lalaking Gillette — hindi bilang produkto, hindi bilang kampanya, kundi bilang isang puwersa, isang tauhan, isang arkitektura. Wala siyang hinihingi. Wala siyang inaasahan. Gayunman, natanggap na niya ang mahalaga: pagkilala. Sa isang mundong pinamumunuan ng mga sistemang bilyon-bilyong dolyar ang halaga, ang aklat na ito ay patunay na maaaring tumindig ang isang tinig nang walang pahintulot, walang kompromiso, at walang presyo.

ANG TUNAY NA KAHULUGAN NG “GILLETTE IMPOSIBLE”

Ang **GILLETTE IMPOSIBLE** ay ang sandaling tumitigil ang isang lalaki na maging bahagi ng isang sistema at nagiging pamantayan ng sistema.

Dito nagbabanggaan si **Frega** — ang lalaking hinubog ng disiplina, katumpakan, at panloob na heometriya — at ang **Gillette** — ang brand na hindi nag-aahit ng mukha, kundi nag-aahit ng mga dahilan.

Karamihan sa mga tao ay sumasali sa isang kompanya. Iilan ang muling isinusulat nito. Ako ang ikalawang uri.

Ang “impossible” ay hindi tungkol sa hirap. Tungkol ito sa hindi maiiwasan — ang puntong ang arkitektura ng isang lalaki at ang DNA ng isang brand ay nagkakandado sa iisang frequency at ayaw nang maghiwalay.

Gillette Imposible = isang lalaking pinanday ng mga pamantayan, isang brand na sinipsip ng pagkakakilanlan, isang buhay na ayaw humiwalay sa sarili nitong disiplina.

ANG PAHAYAG

“Hindi ko pinili ang Gillette. Nakilala ng aking arkitektura ang sarili nitong repleksiyon.”

O ang bersiyong bumabagsak na parang pintong bakal na pabagsak na isinara:

“Hindi ako nagtrabaho para sa Gillette. Dinala ko ang pamantayan nito sa aking dugo.”

Hindi ito branding. Ito ay talambuhay na inukit ng talim.

SIMULA

“May mga lalaking pumapasok lang sa trabaho. May mga lalaking hinuhubog. Ako ay hinubog. Ang Gillette ay hindi isang trabaho— ito ang operating system sa ilalim ng aking balat. Itinuro nito sa akin ang tiyempo, ang katumpakan, at ang disiplinang nagpanatili sa aking nakatayo. Kaya nila ito tinatawag na imposible: hindi mo ito maaalis sa akin nang hindi binubunot ang istrukturang nagpapatayo sa akin nang tuwid.”

BAGO ANG UNANG HIWA

Ginugugol ng karamihan sa mga tao ang kanilang buhay sa pagsisikap na matanggap ng mga sistemang hindi nila itinayo. Mga sistemang pangkorporasyon. Mga sistemang pang-editorial. Mga sistemang panlipunan. Mga sistemang pampamilya.

Umaangkop sila. Nakikipagtawaran sila. Naghihintay sila ng pagkilala.

Hindi ako kailanman nagkaroon ng ganoong pasensiya.

Hinubog ng tatlong talim ang aking buhay.

Ang una ay pag-aari ng isang lalaking ginawang isa sa pinakakilalang pangalan sa makabagong kasaysayan ang isang itinapong ideya: si **King Camp Gillette**.

Ang ikalawa ay pag-aari ng aking ama — apatnapung taon sa loob ng The Gillette Company — na nagturo sa akin na ang disiplina ay hindi sumisigaw; ito ay nagkakalibra.

Ang ikatlo ay hindi nakikita. Akin ito. Hinihiwa nito ang mga industriya, mga pagkakakilanlan, mga bansa, mga kabiguan,

tagumpay, pagsusulat, katahimikan — at mga sistemang hanggang ngayon ay hindi alam kung saan ako ilalagay.

Ang aklat na ito ay hindi pagdiriwang ng tagumpay. Hindi ito memoir. Hindi ito manwal ng negosyo. Hindi ito panitikang naghahanap ng pagsang-ayon.

Ito ang tala ng nangyayari kapag tumigil ang isang lalaki sa pagtatanong kung saan siya nababagay at nagsimulang magtayo ng mga istrukturang pumipilit sa realidad na kilalanin siya.

May mga pangalang nagbebenta ng mga produkto. May mga pangalang naglalaho. May mga pangalang nag-iiwan ng marka matagal nang wala ang kamay.

Ito ang kuwento ng tatlong talim. At kung bakit hindi kailanman naging sapat ang iisang pangalan.

MORTADELLA

Limang taong gulang ako, ngunit hindi ako batang tulad ng iba. Sa amang tulad ng sa akin, mauunawaan mo kung bakit.

Umaalis siya tuwing Lunes ng madaling-araw at naglalaho nang buong linggo. Nasa pangangalaga siya ng Gillette na parang ampon. Ibinabalik lamang siya nito sa akin tuwing Biyernes ng gabi, kapag pinindot niya ang doorbell at tumakbo ako sa kanya — una para yakapin siya, pagkatapos ay para “imaneho” ang kanyang Fiat 127 papasok sa garahe. Ang kotse ng kompanya.

Sa loob, nakaupo siya sa upuan ng pasahero. Ako ang nasa manibela. Ang aming mga usapan ay nabubuhay sa ibang dimensiyon.

Sinabi niya sa akin na kailangan kong magkuwenta sa isip. Dahil balang araw, kung wala akong makitang calculator, maliligaw ako.

Kaya nagsimula ang mga pagsasanay.

“Nando... kung ang 100 gramo ng mortadella ay 800 lira, at bibili ako ng 120 gramo, magkano ang babayaran ko?” Sumagot ako agad. Siya ang aking ama — makalipas lamang ang maraming taon ko naunawaan kung ano ang itinatayo niya sa loob ko. Ngunit napakalaki ng kanyang pagmamahal kaya walang anumang mabigat kung galing sa kanya.

Pagkatapos ay nagpatuloy siya: “At kung bibili ako ng 90 gramo? At walumpu’t dalawang gramo?” Eksaktong mga sagot, sa bawat pagkakataon. Ayaw ko siyang biguin. Hindi ako kailanman iniwan ng likas na hilig na iyon.

Makalipas ang maraming taon, noong nag-aaral ako ng accounting, itinanong niya ang tanong ng siglo: “Kung bibili ako sa 100 at magbebenta sa 120, anong markup ang ginagamit ko?” “Dalawampung porsiyento,” sabi ko. “Mabuti.”

“Pero kung bibili ako sa 100 at magbebenta sa 120, at gusto ko ang gross margin, ano iyon?” Tumingin siya sa akin. Hindi ko na siya pinagsalita. “Labing-anim na porsiyento.”

Wala siyang sinabing kahit isang salita. Ngumiti siya. At lumakad palayo.

Iyon ang aking ama. Isa sa mga anak ng Gillette.

Nando.

ANG MAGNANAKAW

Karamihan sa mga mambabasa — ang mga tapat — ay maaakit sa pagtatangkang unawain kung ano talaga ang isang magnanakaw, kung paano siya umuunlad, kung ano ang kinakatawan niya sa loob ng isang papel na hindi naman talaga isang papel.

Ngunit mag-ingat ka: hindi ko inilalahad ang listahan ng mga miyembro ng parlamento ng Italya, lampas sa anumang ideolohiyang pampolitika. Inilalarawan ko lamang, sa pamamagitan ng pananaw at karanasan, ang mga tumawid sa linyang iyon at nakabalik nang hindi sumasabog, nakangiti pa rin sa katarungan.

Hindi ito kabilang sa anumang hanapbuhay, ni sa anumang propesyon. Ibinababa siya ng batas sa “kriminal,” ngunit ang salitang **magnanakaw**, kung sasabihin nang tuwiran, ay hindi umiiral sa Kodigo Penal ng anumang sistemang legal sa mundo.

Salita ng Isang Magnanakaw.

Ang natitira ay isang sining: talino, pangangailangan, pagkakataon, isang *modus vivendi*.

Ang pinakakilala ay ang mga pang-ekonomiya at pampinansiyal. Ang hindi gaanong kilala — at higit na mapanganib — ay ang mga pangkaisipan at pandamdamin.

Pareho silang nagbabayad ng halaga, ngunit ang lihim ay nasa isang lumang prinsipyong kriminal: bago gawin ang krimen, kailangan mo munang hanapin ang may sala at gawin ang ebidensiya. Iyon lamang ang mga elementong nagbibigay sa iyo ng isang malamang — hindi kailanman tiyak — na daan ng pagtakas. Pagkatapos lamang niyon ka makapagpaplano.

Iniingatan ng isang kagalang-galang na magnanakaw ang kanyang pagiging hindi kilala. Hindi siya kailanman nakukulong. Hindi siya nagsisisi. Hindi siya nagtatapat. Hindi siya nagbabahagi. Ganoon na siya ipinanganak: mapag-isa sa sarili.

Naaakit sa kanya ang mga tao. Ang hindi mahuhulaan ay laging mas nakabibihag kaysa sa halata, kahit may dala itong panganib

na hindi nakalkula.

Kapag nakatagpo ng awtoridad panghukuman ang isa sa kanila, pinupuri nila siya. At ang unang hinahanap nila ay hindi ang paraan — para iyon sa mga mausisa — kundi ang nakaw.

Kahit dito, inilalantad ng tauhan ang kanyang pagkakakilanlan: huwag kailanman itago ang kinita sa loob ng sarili mong mga hangganan. At ngayon, ang mga hangganan ay hindi na mga bansa — mga kontinente na.

Isang direktiba ng Europa noong Abril 2026 ang nag-utos na ikonekta ang lahat ng bangko at awtomatikong subaybayan ng mga awtoridad sa buwis ng bawat bansa sa komunidad. Matagal pa bago iyon ay naghanda na ang mga unang magnanakaw.

Ang natitirang mga alternatibo ay ang ibang mga kontinente — ang tanging lugar kung saan may dahilan pa ang isang magnanakaw para umiral.

Tungkol naman sa Simbahang Katoliko: binago nito ang ikapitong utos sa paglipas ng mga siglo, ngunit walang sinumang nagsasalita tungkol dito. Sa Lumang Tipan, ang pagbabawal ay tumutukoy sa pagdukot sa isang malayang Israelita upang ipagbili siya bilang alipin. Pagkatapos ay naging pangkalahatang pagbabawal ito sa pagnanakaw.

At nang lumipat ang krimen sa larangan ng isip, kinailangang mag-imbento ng isang salita ang literaturang medikal: **manipulasyon.**

Makikita natin kung ano ang susunod na iimbentuhin ng literatura. Para sa akin, umaasa akong balang araw ay sisikat ako dahil sa kauna-unahang paratang ng **pampanitikang pagnanakaw ng isip.**

Nando

ANG GYM

May manipis na sinulid na nagbubuklod sa magkapareha. Sabi ng mga “matatalino”: **pera at interes**. Sabi ng mga may sakit: **sex**. Sabi ng mga talagang nakauunawa: **ang gym**.

Bakit? Dahil nalulutas ng sagot na iyon ang 95% ng mga problema sa relasyon.

Pera At Interes

Nabubuhay lamang sila kapag wala nang ibang maiaalok. Hindi isang biyaya — isang limitasyon. Nabubuhay ka sa 50%. Ang mas mabuting kalahati ay nananatiling nakakandado magpakailanman.

Sex

Mekanikal ang lalaki: kailangan niyang magpalabas, magpakawala, magbuhos. Pangkaisipan ang babae: binabasa niya ang kanyang katawan na parang isang lihim na kodigo. Hindi siya sumusuko, hindi nagpapasakop, hindi bumabagsak. Siya ang pumipili.

Ang Kawili-wiling Bahagi

Ganito isinisilang ang magkapareha:

Inisip ng lalaki: “Ako ang una niya, ang pinakamagaling niya, ang nag-iisa niya. Napaibig ko siya. Makakasabay ako. Hindi sinabi sa akin ng nanay ko ang lahat tungkol sa mga babae, pero kakayanin ko.”

Iniiisip ng babae: “Mabuti. Sana siya na ang huli. Aayusin ko siya. Hindi siya masyadong matalino — bentahe. Lalaki siya: sa bandang huli ay iiyak din siya sa balikat ko.”

Katotohanan sa Umaga

Nakatayo siyang hubad sa harap ng salamin. Kilala niya ang bawat pulgada ng kanyang katawan na parang isang pribadong kaharian. Nakikita niya ang isang sentimetrong sobra, isang kurbang gumagalaw, isang dibdib na ibinababa ang tingin patungo sa mga tuhod. At naiintindihan niya: **ang kanyang katawan ang kanyang dagdag na halaga, ang kanyang sandata, ang kanyang diplomasya.**

Kaya pumupunta siya sa gym.

Ngunit dahil pangkaisipan siya, nagsisimula siya sa pagbubuhos ng lahat sa lalaki:

“Alam mo, kagabi hindi ikaw ang lalaking pinakasalan ko. Tatlong minuto at tulog ka na. Naghilik ka. May tiyan ka na. At dalawang taon mo nang hindi nakikita ang kaibigan mo.”

Nataranta ang lalaki makalipas ang labindalawang segundo. “Ano ang dapat kong gawin?”

Sagot ng babae: “Sasama ka sa gym. Sasama rin ako. Para hindi ka mainip.”

At Narito Na ang Problema

Ang gym ay hindi isang lugar. Ito ay isang ekosistema. At ang mga ekosistema ay umaakit ng **maling kasama**. Ang uri na ginagawang magnanakaw ang isang lalaki. At sa gitna ng mga magnanakaw, hindi nakaliligtas ang mga tapat.

Pagkatapos ay dumarating ang mga pagtataksil. At ang halaga ay mas mataas kaysa sa buwanang bayad.

Alam na ng lahat ang iba pa. Ang pagkukuwento nito ay nagbubukas lamang ng mga sugat. At ang may-akdang ito ay hindi nagbubukas ng mga sugat: nagbibigay siya ng mga ngiti, mga kaisipan, at ng patak ng pait na hindi mo kailanman malilimutan.

Nando

TAONG 2025

Ang Tren at ang Hindi Inaasahang Tulong

Sa **Florence** bumaba ako ng tren at naupo sa isang bangko. Kailangan ko ng panahon para mag-isip.

Teknikal na posible ang tumalon sa ilalim ng riles. Gayunman, mag-iiwan iyon ng dugo sa linya ng tren. May kailangang maglinis niyon.

Sa Italya, baka singilin ka pa nila sa paglilinis.

Bukod pa roon, hindi ko naiwala ang aking sarili. Ang pagpapatiwakal ay para sa mga nawalan ng kanilang mga sangguniang pangkaisipan. Buo pa ang aking mga sanggunian.

Samantala, ang pagmamasid sa isang magandang babaeng tumatawid sa istasyon ay nagpaalala sa akin ng buhay. Ipinaalala rin nito ang napakaraming karanasang naranasan ko na.

Di-nagtagal, pumasok ako sa bar ng istasyon at humiling na makatawag sa telepono. Tinawagan ko ang aking asawa at ipinaliwanag ang aking desisyon.

Sinabi ko sa kanya na pupunta ako sa **Venice** para makita ang aming mga anak. Ibinigay ko rin ang eksaktong oras ng pagdating.

Lohikal at makatwiran ang pakiramdam ng desisyon.

Ang aking mga anak ay — at hanggang ngayon ay — likas na karugtong ng pamilyang binuo ko.

Nang bumalik ako sa tren, lumapit sa akin ang inspektor ng tiket. Sa kasamaang palad, wala akong tiket.

Sinabi niya sa akin na kailangan kong bumaba ng tren sa susunod na hintuan. Kung hindi, tatawagin niya ang pulisya ng riles.

Sa sandaling iyon gumamit ako ng tatlong kasangkapan:
kakayahan, pagkamalikhain, at solusyon.

Mahinahon kong ipinaliwanag na ang pagpilit sa akin na bumaba ng tren ay maaaring lumikha ng mas malaking problema. Sinabi ko sa kanya na maaari akong tumalon sa riles at mapahinto ang tren nang ilang oras.

Bigla siyang natahimik.

Pagkatapos ay itinanong ko kung gaano katagal bago marating ang susunod na istasyon.

“Kahit isang oras,” sagot niya.

Sa loob ng oras na iyon may nangyaring hindi inaasahan.

Dalawang babaeng taga-Tuscany ang nakaupo sa harap ko. Agad kong naunawaan na mga propesor sila sa unibersidad na papunta sa isang kumperensiya.

Noong una, simpleng mga puna lamang ang aming pinagpalitan. Gayunman, di-nagtagal ay napalitan ng kuryosidad ang distansiya.

Mga tatlumpung minuto ang lumipas, bumalik ang isa sa kanila.

May hawak siyang tiket ng tren sa kamay.

Ang tiket ko.

Muli, ang mga babae ang naging hindi inaasahan kong suwerte.
Hindi ko kailanman itinanggi ang katotohanang ito.

Ang taong tinatawag na babae ay may dalang lalim na iilan lamang
ang lubos na nakauunawa.

Bago bumaba ng tren, ibinigay niya sa akin ang kanyang email
address. Gusto kong bayaran ang pera sa ibang pagkakataon.

Gayunman, nagpatuloy ang buhay at hindi iyon kailanman
nangyari.

Venice at ang Ikalawang Pag-alis

Sa wakas ay dumating ang tren sa **Venice**.

Mula sa malayo ay nakita ko ang aking mga anak.

Vincenzo, 193 cm. Francesco, 188 cm.

Nakatayo sila nang mas mataas sa karamihan sa pasilyo.

Dumating sila para iuwi ako at muli akong ilagay sa aking
puwesto.

Di-nagtagal ay tinulungan nila akong muling itayo ang batayang
katatagan. Naligo ako, nagkaroon ng malinis na damit, pagkain, at
pahinga.

Pagkatapos niyon, nagsimula ang mga tanong. Maraming tanong.

Tunay silang mga anak ng kanilang ina.

Makalipas ang apat na buwan, noong **Hunyo 27**, isa pang desisyon ang lumitaw. Sinubukan akong hilahin pabalik ng lumang likas na hilig ng pamilya.

Gusto nilang bumalik ako sa dati kong propesyon.

Manager.

Nando

KARUGTONG

Gayunman, hindi ako umaatras.

Hindi kailanman.

Sa halip, hinaharap ko ang kabiguan sa pamamagitan ng pagsulong.

Sa napakaliit na perang natitira, bumili ako ng tiket ng eroplano.

Destinasyon: **Portugal**.

Wala akong tiyak na plano.

Gayunman, alam ko kung paano kumilos.

Lisbon at ang Simula ng Lahat

Una, dumating ako sa **Porto**. Dalawampu't apat na tao ang natutulog sa iisang espasyo ng hostel.

Halos ubos na ang aking mga mapagkukunan.

Kaya lumipat ako pa-timog kung saan mas mura ang buhay. Narating ko ang **Beja**, mga limandaang kilometro ang layo.

Gayunman, makalipas ang isang gabi ay bumalik ako sa **Lisbon**.

Noong **Hulyo 3** ay nakakita na rin ako ng kama.

Kuwartong may kahati. Apartment na may kahati.

*Siyam na tao ang nakatira sa tatlumpu't limang metro
kuwadrado.*

Iba't ibang kultura at wika ang pumuno sa espasyong iyon.

Mas malapit ang mga kalagayan sa isang kubong Aprikano kaysa sa isang makabagong tahanan.

Ang halaga ay **230 euro bawat buwan at 100 euro na deposito**. Binayaran ko ang lahat.

Pagkatapos ng bayad na iyon, wala na akong natirang pera.

Walang pagkain.

Isang lugar lamang na matutulugan.

Gayunpaman, naging mahalaga ang panahong iyon. Maibubuod ito sa tatlong punto:

a) ang pagkawala ng **dalawampung kilo** at ang pagbabago ng aking diyeta; b) ang pagkabuhay sa **pitumpung euro lamang bawat buwan**; c) ang paghubog ng mga proyektong pang-editorial, kahit bilang mga burador.

Nanatili ako roon hanggang **Nobyembre 22, 2025**.

Sa huli ay nagpasya akong bumalik sa Italya. May ilang katiyakang nagpahiwatig na baka sa wakas ay may mga kalagayang kakayanin.

Umaasa akong gagana iyon.

Gayunman, nanatili akong handang umalis muli kung kinakailangan.

Pagkatapos ay may nangyaring pambihira.

Mula **Disyembre 9 hanggang Disyembre 26**, sa loob lamang ng **17 araw**, nagbago ang lahat.

Ang nakaraang tatlong taon ay biglang naging paghahanda.

Ngayon ay nakikita na ako ng mundo.

At sa wakas ay nakikita ko na rin sila.

Walang tagapamagitan.

Walang mga platapormang kumokontrol sa proseso.

Nananatili akong malaya sa loob ng aking pagkilos.

Nananatili akong ako.

Maligayang Pasko. Tatay.

Pagninilay ng May-akda

Sa pagbabalik-tanaw sa 2025, hindi na ako nakakakita ng isang taon ng pagkasira. Sa halip, nakikita ko ang isang taon ng paglilinaw.

Ang pag-alis nang walang dala ay pumilit sa akin na sukatin ang layo sa pagitan ng pag-aari at pagkakakilanlan. Mabilis na naglaho ang pera, ginhawa, at katiyakan. Gayunman, may mas matibay na nanatili.

Nakaliligtas ang pagkakakilanlan kapag gumuho ang lahat ng iba pa.

Ang mga buwang iyon ng kawalang-katatagan ay kumilos na parang salaan. Naglaho ang mga ilusyon. Natunaw ang mga inaasahan. Sa wakas ay nalaglag ang mga hiniram na papel.

Ang natira ay ang mahalaga.

Kalayaan.

Ang mga proyektong sumunod ay hindi nagmula sa estratehiya. Sa halip, lumago ang mga ito mula sa pangangailangan.

Sa huli, walang sinira ang taong iyon.

Inilantad nito ang naroon na.

PAGTUTURO SA MGA CUBANO

Nang lumapag ako sa Miami, alam ko nang wala nang gaanong natitirang “Amerikano” sa lungsod na iyon. Ang lugar ay Cuba na may mas magandang air-conditioning. Cubano, siyempre, ang taxi driver na sumundo sa akin. Unang tanong niya: kung mag-isa ba ako at kung gusto ko ng kasama. Walang mga supermarket, walang mga shopping mall, walang Amerikang pang-postcard. Ibang mundo talaga.

Nang unang gabing iyon, habang mag-isa ako sa bahay, may kumatok sa pinto. Ang pulisya. Ikinagulat ko sila, ngunit hindi sila naroon para manggulo. Naroon sila para ipaalam sa akin na may tipanan ako kinaumagahan sa Konsulado ng Amerika. Alas-diyes y medya, eksakto.

Kinabukasan, dumating ako sa oras. Isang lalaking nasa singkuwenta anyos ang nagbukas ng pinto at sinabi sa akin na makikilala ko na maya-maya ang consultant. Pagkatapos ay lumitaw siya: matangkad, payat, blonde, elegante, perpekto ang ayos. Kinamayan niya ako at ipinaalala sa akin na nagkakilala kami ilang taon na ang nakararaan sa Roma noong nagtatrabaho siya sa Ministri ng Edukasyon bilang unang executive director.

“Siyempre naaalala kita. Kumusta ka?” sabi ko, tunay na masaya na makita siyang muli.

Mula sa sandaling iyon, walang sinuman sa Roma ang nakaunawa kung bakit tinanggihan ko ang kanyang alok nang hindi man lang itinatanong ang sahod. Malaking alok iyon, seryoso — masyadong seryoso para sa isang simpleng lalaking tulad ko, lampas sa pera, lampas sa ambisyon.

“Gusto kong magtrabaho ka nang hindi bababa sa 30 araw sa isang proyekto ng pagsasanay at komunikasyon para sa mga batang manager na Cubano. Makukuha mo ang lahat ng gusto mo at higit pa. Pakiusap, huwag kang tumanggi.”

Ang mga klase ay mula 10 hanggang 12, pagkatapos ay mula 2 hanggang 5.

Naaalala ko ang unang aralin: mga limampung tao, kalahati ay lalaki, kalahati ay babae, lahat ay propesyonal. Pagkatapos ng karaniwang pagpapakilala — pangalan, apelyido, edad na binibigkas nang malakas — sinimulan kong painitin ang aking Espanyol sa pagkukuwento ng mga birong Cubano. Gusto nilang lahat na malaman kung saang bahagi ng Cuba ako nagmula.

Dumating ang unang tunay na sandali ng pagninilay nang idiin ko ang pagkakaiba ng *pagtuturo* at *pakikipagtalastasan* — isang bagay na hindi man lang nauunawaan ng maraming Italyano.

Mabilis na lumipas ang mga araw, at sa huli, nagtapos ang lahat sa isang keyk na ginawa ng mga estudyante para sa akin. Masaya sila sa 30 araw na magkakasama kami. Gusto ng lahat ang numero ng telepono ko. Nagulat sila na hindi ako umiinom, hindi naninigarilyo, hindi gumagamit ng droga.

Noong kabataan ko ay naging manlalaro ako ng rugby — pag-iisip ng isang atleta. Samantala, inimbitahan ako ng consultant na Italyana sa hapunan para magdiwang at sa wakas ay maunawaan

kung ano ang nawawala sa kanya. Napakalapit ng loob ng mga tao sa akin kaya hindi na nila ako makalimutan.

Masuwerte akong lalaki, laging may dalawang posibilidad sa harap ko: ang una, isang kahanga-hangang babaeng nag-aanyaya sa akin sa hapunan pagkatapos ng 30 araw ng katahimikan; ang ikalawa, ang tinig ng aking tadhana na nagsasabing panahon na para umalis.

Isang ritwal na halik, isang paalam, at tinanong niya ako: “Saan ka pupunta? Iwan mo akong mag-isa?”

Hinalikan ko siya bilang paalam. Umalis. At hindi na kailanman lumingon. Laging mas mahal ang naging halaga sa akin ng kalayaan kaysa sa ginhawa.

Nando

ANG MGA SAGING

Aral na Natutuhan

Kasama sa bago kong gawi sa pagkain, sa ikatlong yugto ng aking buhay, ang saging sa umaga. Kapag naubos ito noong nakaraang gabi, nagsisimula ang kinabukasan sa isang kawalan.

Isang umaga ng Disyembre 2025, pumunta ako sa tindero ng prutas sa ibaba ng aming bahay. Mahigit apatnapu't limang taon ko na siyang kilala. Binati niya ako, sinabing “maligayang pagbabalik,” at tinanong kung ano ang kailangan ko.

— Saging. Kung may hinog ka, kahit ang mga mura, iyon ang mas gusto ko. — Hindi, ito lang ang maibibigay ko sa iyo — sagot niya.

Presyo: €1.45 bawat kilo. Berde o dilaw, ako ang bahalang pumili.

Humingi ako ng supot na halagang €5. Kasama ko ang aking aso, at dito sa amin, ang pagpasok sa tindahan nang may kasamang aso ay bawal pa rin.

Pagdating sa bahay, ang kuryosidad — anak ng isang kabataang ginugol sa kahirapan — ay nagtulak sa akin na timbangin ang supot. 2.752 kg. Dapat ay €3.99 ang binayaran ko. Walang nagbanggit tungkol sa natitirang euro.

Mabuti akong tao. Mapagpasensiya. Inakala kong pagkakamali iyon. Ngunit kapag isinilang ang isang duda, kailangan itong patunayan.

Makalipas ang tatlong araw ay bumalik ako. Parehong gawi. Kasama ang aso.

— Saging na halagang €1. Binigyan niya ako ng apat na maliliit.

Naghihintay ang kaibigan ko sa tindahan ng sorbetes dala ang kanyang timbangan. 0.456 kg. Tunay na halaga: €0.66. Kulang na sukli: €0.34.

Ang unang pangyayari ay isang duda. Ang ikalawa ay pagpapatunay. Kailangan ko ng ikatlo para makarating sa katiyakan.

Nang hapon ding iyon, bumalik ako. Parehong eksena. Nagbayad muli ng €5.

Sa pagkakataong ito, naghihintay ang kaibigan kong shipping agent. Propesyonal na timbangan. 2.90 kg. Tunay na halaga: €4.20. Kinuha niya ang €5. Wala pa ring sukli.

Lumipas ang mga araw. Kailangan kong isaalang-alang ang tao, ang konteksto, ang kapaligiran. Ang tuwirang komprontasyon ay

maaaring lumikha ng problema para sa aking pamilya. May mga taong hindi tumutugon sa mga salita.

Ngunit Frega ang pangalan ko. At ang manakawan ay hindi isa sa aking mga hilig.

Iba ang naging anyo ng aking paghihiganti.

Makalipas ang limang araw, bumalik ako nang walang aso. Hinanap ko ang may-ari — ang ama, ilang taon na mas matanda sa akin.

— Makinig po kayo, sabi ng kaibigan ko noong nakaraan ay parang sobra ang mga saging. Tinimbang ko sa bahay: 3.90 kg. Sa nakapaskil na presyo, dapat ay €5.65 ang binayaran ko. €5 lang ang kinuha ninyo. Pumunta ako para ibigay sa inyo ang kulang.

At iniabot ko ang €0.65, kitang-kita.

— Maliban na lang kung diskuwento iyon dahil apatnapung taon na tayong magkakilala.

Nanlaki ang kanyang mga mata. Natigilan ang kanyang asawa at mga anak. Iniligtas siya ng karanasan.

— Diskuwento iyon — sabi niya — para sa isang espesyal na kostumer.

Ibinalik ko ang mga barya sa aking bulsa.

— Salamat po — sagot ko. — Pero hindi na ako mamimili rito. Inilalagay ako sa mahirap na kalagayan ng mga atensiyong ito para sa “espesyal na kostumer.” Wala akong dahilan para sa mga iyon. Walang katwiran. Salamat pa rin po.

Wala siyang nasabing kahit isang salita. Naunawaan niya ang lahat.

Sa mga sumunod na araw ay dumaraan ako sa harap ng tindahan. Walang puna. Mga nakayukong mata lamang. Sinasabi ng mga iyon ang hindi nila kailanman nagkaroon ng lakas ng loob na sabihin: patawad.

Simple ang aral: mula sa isang negatibong pangyayari, laging may makukuhang positibo. Ganoon gumagana ang aking mga tagumpay.

Ganito ako. At kumakain pa rin ako ng saging.

Nando

KARUGTONG

Alas-3:23 ng madaling-araw. Malamig ang gabi. Tahimik. Tumunog ang intercom. Nagising ang lahat.

Bumulong ang aking anak na babae: “Dumating na sila para hulihin ka. Laging handa ang trolley mo sa likod ng pinto ng kuwarto mo.”

Hindi siya naniwala sa kuwento ko. Hindi niya nabasa ang katotohanan. Hindi siya nagtiwala sa akin. Ni hindi ako kapanipaniwala. Mga salita lamang ang binigyan niya ng kahulugan. At iyon ang tunay na sakit.

Sinagot ko ang intercom. Sabi ng isang tinig: “Pasensiya na po sa oras, pero kailangan ko kayong makausap. Ako po ang tindero ng prutas malapit sa bahay ninyo.”

Pinapasok ko siya. Halos otsenta anyos na siya. Pagkasuot ko ng aking roba, nakaupo na siya sa pinakamalaking silid ng bahay. Ang sala.

Wasak ang kanyang damdamin. Lumuluha. Hindi ko alam kung saan magsisimula.

Isang bagay lamang ang hiniling niya: “Pagsimula kong magsalita, pakiusap, huwag ninyo akong sabadin.”

Hindi ko siya sinabad.

“Kagabi nagkaroon tayo ng sandaling iyon. Naaalala ninyo. Gusto ninyo akong bayaran ng animnapu’t limang sentimo para sa mga saging, at binigyan ko kayo ng diskuwento.”

“Naaalala ko,” sabi ko.

“Pag-alis ninyo, naupo ako sa mesa kasama ang pamilya ko. Matindi ang araling ibinigay ninyo sa akin. Para sa akin. Para sa isang lalaking kasing-edad ko.”

“Gusto ko lang malaman kung pinatatawad ninyo ako. At hingin ang inyong kapatawaran.”

May hawak siyang panyong tela, pinupunasan ang luhang paulit-ulit na bumabalik.

“Patawarin ninyo ang oras. Hindi ako makatulog nang hindi muna kayo nakikita. At hindi madaling hanapin kayo. Hinanap namin ang pangalan ninyo online. Tatlong website ang lumabas. Lahat sa Ingles. Hindi namin naiintindihan ang sinasabi nila. Wala silang ibinebenta. Wala silang hinihingi. Hindi namin maintindihan kung ano ang mga site na iyon.”

Tumawa siya.

Tumayo ako. Hiniling kong tumayo siya. Niyakap ko siya nang mahigpit.

Sinabi ko sa kanya na hindi ako propesor. Hindi guro. Hindi ako makapagbibigay ng aral kaninuman. Inilapat ko lamang ang sentido komun ng isang ama, kung saan nauuna ang mga tuntunin at prinsipyo sa anumang lohikang pang-ekonomiya.

Habang paalis siya, tinanong niya kung babalik ako sa kanyang tindahan. Sumagot ako:

“Nagtuturo ang nakaraan. Hindi kailanman nalilimutan ang kasalukuyan. Nabubuhay ang hinaharap sa ating mga pangarap, kung saan nakikita natin kung sino ang gusto nating maging.”

“Lampas na ako sa hinaharap. Dahil nagtatayo ako ng yamang pansalinlahi, hindi ng mga tinatayang ari-ariang mamamahin.”

Hindi niya talaga naunawaan ang ibig kong sabihin. Iyon ang aking panig na pangkaisipan — ang panig kung saan, sa loob ng ilang salita, walang anuman, ngunit kung makikinig kang mabuti, naroon ang lahat.

Nando

SA PINTUAN NG KAMATAYAN

Isang sandali kung kailan nauunawaan ng isang lalaki na nakapili na ang buhay para sa kanya.

Ang diyagnosis

Tuwing ikinukuwento ko ang isang kuwentong totoong nangyari, ngumingiti muna ako at saka nagtataka kung paano ako nakaligtas dito. Hindi makatwiran ang sitwasyon, halos surreal. Gayunman, hinubog nito ang aking buhay, kaya pakiramdam ko ay obligado akong ikuwento ito.

Enero 2007. Nasa labas ako ng isang laboratoryong klinikal, naghihintay ng resulta ng operasyon. Pitong carcinoid ang tinanggal sa aking maliit na bituka pagkatapos ng dalawang operasyon na tatlumpung araw lamang ang pagitan.

Isang tagalinis na kilala ko sa mukha ang tahimik na lumapit sa akin.

“Nakikiramay po ako,” sabi niya. “Narinig ko... malignant na mga tumor. Dapat po kayong magpatingin sa oncologist.”

Sa sandaling iyon, lumitaw ang kamatayan bilang pinakamalapit na posibilidad. Gayunman, mabilis na namagitan ang katwiran.

Inisip ko ang aking anak na babaeng may kapansanan. Hindi na opsiyon ang pagtakas. Kaya kailangan kong manatiling buhay, itayo ang kanyang kasalukuyan at protektahan ang kanyang hinaharap.

Di-nagtagal, kinumpirma ng oncologist ang lahat: mga neuroendocrine na tumor, humigit-kumulang tatlumpung araw na inaasahang buhay.

Dala ang mga salitang iyon sa isip, naglakad ako sa isang desyertong dalampasigan. Samantala, tumatama ang hangin sa aking mukha, at may ibinubulong ang mga alon na hindi ko pa maunawaan.

Ang Desisyon

Enero 28.

Nagmaneho ako papuntang Naples para hanapin ang mga dating kaibigan at dating kliyente. Kailangan ko ng pera at ng bagong simula. Gayunman, walang sinumang namuhunan kahit isang euro.

Sa halip, mga hapunan lamang sa restawran ang inialok nila.

Pagkalipas ng ilang araw, noong Pebrero 6, nasa Naples ako na may 275 euro lamang at walang credit card. Ayon sa diyagnosis, labinlima o dalawampung araw na lamang ang natitira.

Sa labasan ng highway, kailangan kong pumili: timog o hilaga.

Pagkatapos ay tumawag ang aking asawa.

“Umuwi ka na.”

Akala niya ay ang depresyon ang kausap niya. Gayunman, hindi niya nakikita ang ginagawa ng bagyo ng mga hormone sa loob ng aking katawan.

Kaya pinili ko ang hilaga.

Romania

Makalipas ang dalawang araw ay dumating ako sa Brasov, Romania — ang lalawigan ni Dracula.

Hindi tungkol sa isang babae ang paglalakbay. Sa halip, purong likas na hilig iyon.

Dalawampung euro ang natira sa aking bulsa. Sapat para mamatay. Tiyak na hindi sapat para muling bumangon.

Gayunpaman, nagpasya akong muling bumangon.

Sa isang bar ay umorder ako ng cappuccino at cornetto. Napansin ko agad na may pambihirang ganda ang mga babaeng Romano. Gayunman, madalas na kulang sa pagkamaginoo ang mga lalaki roon.

Napansin ng serbidora na wala akong panukli. Sa halip na paalisin ako, nakinig siya. Tatlong oras kaming nag-usap.

Sa huli ay umiyak siya at inalok pa ako ng pera.

Tumanggi ako.

Sa halip, isang tanong ang itinanong ko:

“Nasaan ang casino?”

Itinuro niya ang dulo ng kalye, naguguluhan.

Pumasok ako na may dalawampung euro. Pagsapit ng alas-singko ng umaga, lumabas ako na may apatnaraan at limampu.

Nando

KARUGTONG

Muling Pagbangon

Di-nagtagal ay umupa ako ng isang apartment sa ikaapat na palapag sa halagang 280 euro. Ginarantiyahan ng serbidora ang bayad.

Nang hapon ay nakilala ko ang ilang dalagang nagtatrabaho sa mga istasyon ng metro. Samantala, nagsimula akong bumuo ng mga pagkakaibigan.

Sumunod ang pamimili ng pagkain. Isandaan at limampung euro na pagkain ang lumitaw sa counter. Gayunman, labindalawa lamang ang binayaran ko. Kalahating libre ang tuna, at iniregalo sa akin ng magkakarne ang karne.

Naging gabi-gabi kong bangko ang casino. Samantala, unti-unting naging tagpuan ang aking apartment.

Nagsasalitan sa mesa ang mga lasang taga-Calabria. Umiikot ang mga kuwento. At tahimik na muling nagsimula ang buhay.

Isang Pagbabalik na Hindi Kailanman Nangyari

Disyembre 2007.

Nakalimutan na ako ng kamatayan.

Tumawag muli ang aking asawa.

“Umuwi ka agad.”

Labindalawang euro na lamang ang natitira sa akin. Gayunman, isang voucher ng airline ang nagpahintulot sa akin na umalis sa Bucharest.

Pumalya sa himpapawid ang lipad papuntang Reggio Calabria. Sa halip, inilihis kami sa Zurich.

Sa paliparan ay muli akong nag-imbento. Sa British lounge, hinawakan ko ang poste ng pila na parang mikropono at nagsimulang kumanta.

Nagtawanan ang mga hostess.

Di-nagtagal ay binigyan nila ako ng lipad papuntang London — at isandaang pound pa.

London, Paris, Roma, Naples.

Bawat hakbang ay nangailangan ng imbensiya. Bawat sandali ay nangailangan ng tapang.

Sa wakas ay nakarating ako sa bahay makalipas ang pitong araw.

Ang Kinahinatnan

Galit na galit ang aking asawa.

“Saan ka nanggaling? Kasama ng mga babae mo?”

Ngumiti ako.

“Mabuti na lang at umiiral sila,” sabi ko. “Kung hindi, nakatigil pa rin ako sa Zurich.”

Di-nagtagal ay nagsimula ako ng bagong trabaho: isang ahensiya ng pansamantalang trabaho, konstruksiyon, at mga serbisyong panseguridad. Anim na empleyado ang nagsimula ng proyekto. Bawat buwan ay muling ipinupuhunan ang kita.

Gayunman, iilan lamang ang naniwala rito.

Ang Pagbagsak

Noong 2008 ay bumalik ako sa Romania.

Lumaki ang ahensiya hanggang 258 empleyadong Europeo. Nakipagtulungan ang konstruksiyon sa isang Italyanong multinasyonal. Samantala, ang seguridad ay kumilos sa atomic welding.

Natutuhan ko ang wikang Romano, binasa ko ito, isinulat, at sinalita. Binuksan ng mga kuwento at biro ang bawat pinto.

Pagkatapos, noong Disyembre, ipinamigay ko ang lahat at umalis.

Tumutol ang mga babae.

“Walang makaliligtas kung wala ka.”

Makalipas ang tatlong buwan ay gumuho ang lahat.

Bakit?

Dahil hindi maipagkakatiwala sa iba ang gutom. Hindi maililipat ang karanasan. At hindi maireregalo ang etika sa trabaho.

Ang Tunay na Aral

Ang Italyanong walang pera na sinusuportahan ng mga babaeng Romano ay maaaring tunog-panaginip.

Gayunman, mas malupit ang itinuturo ng realidad.

Ang tunay na gutom ay pumapalakpak lamang sa mga nagdadala nito sa loob.

Huling Tala

Nang ipanganak ako, binigyan nila ako ng apelyidong tulad ng sa akin — **FREGA** — isang pangalang madalas iugnay sa mga magnanakaw at manloloko.

Sa loob ng animnapu't isang taon ay sinubukan kong patunayan ang kabaligtaran.

Dahil hindi tayo binibigyang-kahulugan ng mga pangalan.

Sa halip, ang mga brand ang gumagawa niyon.

At ang isang brand ay itinatayo lamang sa pamamagitan ng mga gawa.

Nando

WALANG DAMIT-PANLOOB

Mahirap na araw ang kahapon, ngunit nakalutas din — gaya ng dati. Hindi ko kailanman sinayang ang aking oras nang walang layunin: may mahigpit na mga tuntunin ang aking oras na pangkaisipan; walang sinusunod ang sa babae.

Gayunman, natulog akong mag-isa dahil nagpasya ang aking asawa na mag-“pause.” Paumanhin — *menopause*. Tumawa ako. Hindi siya.

Hindi pinalampas ng aking anak na babae ang pagkakataong ipaalala sa akin na sa edad na 61 ay “matanda” na ako, at na wala na akong lakas o tapang para pangasiwaan ang isang babae sa matalik na larangan — tiyak na babagsak ako. Anak ko siya, buhay ko. Sapat ang isang ngiti para sabihin ang lahat. Ngunit hindi ako nakapagpigil na magbitaw ng isang linya:

Marami ang gumagamit nito para lang pumunta sa banyo. Ang iba ay umaasal na bayani. Ang iba ay para lumikha ng mga kaisipan. Ang iba ay nagiging ama at pagkatapos ay mangingibig. At ang iba ay tinitingnan lamang ito.

Ginawa ko itong kasangkapang pantrabaho nang full-time — at ang buwis ay kinakaltas na sa pinagmulan.

Sumabog siya sa tawa, hindi mapigilan. Kinumpirma ng aking asawa, mula sa kabilang kuwarto, ang karaniwan niyang hatol: “Ikaw ang Diyablo.” Patas lang.

Naghubad ako para matulog — alas-11 ng gabi. Nagsuot ng komportableng tracksuit. Sampung minuto sa telepono, gaya ng bawat gabi, at saka matutulog.

Bandang alas-5 ng umaga, may nalaglag. Giniginaw ako. Inabot ko pababa ang aking pantalon at damit-panloob — parehong wala na.

Sino ang gumawa nito? Walang salu-salo, walang bisita, walang imbitasyon. Kaya sino ang nagbukas ng kaha de yero?

Maingat kong tiniyak na naroon pa at buo ang mga alahas ng pamilya. Pagkatapos ay napansin kong gising na bago pa ako ang aking “matandang kaibigan,” kumbinsidong may trabahong gagawin.

Dumating nga ang trabaho — ngunit hindi ang uring iniisip mo. Ang uring dahilan ng aking pamumuhay: **ang magkuwento sa**

iyong isang totoong kuwento at pangitiin ka.

Nando

ISANG BABAENG RUSSO

Hunyo 2006 — Ang Simula

Pinatatakbo ko noon ang sarili kong negosyong pakyawan— pangangalaga sa bahay, pangangalaga sa katawan, mga ilusyon ng kadakilaan. Akala ko ay malakas ako. Mayabang lang pala ako.

Hulyo, Rimini. Isang trade fair na puno ng mga dating kasamahan, kliyente, kaibigan, at mga babae. Napakaraming babae. Doon ko naunawaan kung bakit umiiral ang mga fair: “trabaho” ang sinasabi mo, pero alibi lang iyon para maglaho sa ibang mga kuwarto.

Hindi ko kailanman ginampanan sa harap ng mga hostess ang iskrip ng malungkot na asawa. Hindi iyon ang istilo ko. Lagi kong sinasabi na mahal ko ang aking asawa, at mahal niya ako—dahil umuuwi ako na may dalang pera, karanasan, at walang nakahahawang sorpresa.

Nang gabing iyon ay tumawag ako ng isang propesyonal. Dalawang oras ng kanyang panahon, malinis, simple, mababa ang panganib. O iyon ang akala ko.

Dumating siya: maganda tulad ng dagat sa taglamig, perpekto ang katawan, malakas ang presensiya. Hiningi niya agad ang pera— hindi siya doktor; mas malapit siya sa isang paramedic.

Hinawakan ko siya sa braso at sinabing maghanda siya: dadalhin ko siya sa pinakamagandang restawran sa bayan, at gusto kong bilhin ang susunod niyang 24 na oras.

“Magkano ang ibibigay mo sa akin?” Iniabot ko sa kanya ang lahat ng laman ng bulsa ko. Nagsimula siyang magbilang, nawala sa bilang, at naunawaang pumasok siya sa ibang liga.

Itinanong niya kung may adiksiyon ako, mga paglihis, mga kakaibang laro. Sinabi kong lalaki ako na pinalaki ng isports, sinanay ng isang multinasyonal, at isang manonood ng buhay na walang lisensiya.

Nakampante siya. Naglakad kami papunta sa restawran—tinanggihan niya ang taxi. Tinawagan niya ang isang kaibigan para sumama sa amin. Naunawaan ko: ibang bansa, pag-iingat. Patas lang.

Mahinahon ang hapunan, halos romantiko, ngunit nanatili akong pangkaisipan. Bago ko ipagkatiwala sa kanya ang mga alahas ng pamilya, kailangan kong malaman kung sino siya.

Pagbalik sa bahay ay sinunggaban niya ako sa pasilyo. Walang oras para sa kama. Inubos namin ang lahat ng halata at lahat ng lampas pa roon.

Makalipas ang walong oras ay paalis na ako. Hiniling niyang huwag akong umalis. Kaya nangako ako: “Bago matapos ang taon, dadalhin kita sa Rusya para makita ang pamilya mo.” Hindi siya naniwala. Hiningi ko ang email niya. Ibinigay niya.

Nando

Saint Petersburg — Ang Pagbaba

Nobyembre 2006. Nag-email ako sa kanya: handa na akong lumipad papuntang Rusya, ipadala mo sa akin ang detalye ng bangko mo. Hindi pa rin siya naniwala. Kaya nagpadala ako ng pera sa kanyang pamilya.

Mga tiket. Visa. MILAN–SAINT PETERSBURG.

Sa Malpensa ay humingi siya ng dagdag na pera. Nagbago ang tono—mula palakaibigan tungo sa kapangyarihan. Hindi ko iyon nagustuhan.

Tahimik ang lipad. Sinalubong kami ng kanyang ina sa paliparan. Dinala nila ako sa isang apartment. Walang hotel na pinahihintulutan.

Pumunta kami sa palengke, bumili ng pagkain, at naghapunan kasama ang pamilya. Pagkatapos ay umalis siya. Nanatili akong nakakandado sa loob.

Kinaumagahan, sinubukan kong buksan ang pinto. Nakakandado. Hindi pagdukot—isang kontroladong pagkulong lamang.

Dumating siya nang alas-11, nakangiti. Nang hapon ay magiging panauhin kami sa isang dacha sa labas ng lungsod.

Sinundo kami ng kanyang kaibigan at ng isang lalaki. Niyebe sa lahat ng dako. Narating namin ang bahay ng koronel ng KGB ng kanyang ama.

Ang aking Ingles ang nagdala ng mga usapan. Kahanga-hanga ang villa. Pati ang hawakan ng bidet ay ginto.

Pino ang bawat putahe, bawat sandali ay may katambal na ibang alak. Pagkatapos ay dinala nila ako sa sauna ng mga lalaki, isandaang metro ang layo. Minus 20 digri sa labas. Pagkatapos ng sauna ay tumayo kaming hubad sa niyebe. Isang tradisyong Ruso. Hindi ko na itinanong kung ano ang kasunod.

Nang gabing iyon ay natulog akong mag-isa, sa isang magandang kuwartong puno ng mga mikropono. Sa ibang lugar siya natulog.

Umaga: almusal kasama ang koronel. Pagkatapos ay ipinakita niya sa akin ang kanyang mga kotse, ang kanyang mga motorsiklo, at inilibot niya ako sa dacha na may pug sa ilalim ng kanyang braso.

Hapon: balik sa Saint Petersburg. Gabi: sinubukan niya akong dominahin, kontrolin. Wala siyang ideya kung sino ako.

Kinabukasan ay nagmaneho kami sa kahabaan ng pangunahing abenida—20 km ng mga tindahan, mga brand, yaman. Hindi isang mahirap na lungsod. Pangalawa lamang sa Moscow.

Hapunan kasama ang pamilya ng koronel: dalawampung uri ng caviar, walang katapusang pagkain, isandaang dolyar bawat tao. Pagkatapos ay balik sa aking bilangguan. Muli niyang ikinandado ang pinto at umalis.

Kinabukasan ay bumalik siya. Lumabas ako sandali, sumakay ng taxi, at tumakas—iniwan ang lahat ng aking bagahe.

Tumawag siya na parang baliw. Sa wakas ay sumagot ako: “Nasa paliparan ako.” Dumating siya kasama ang kanyang ina. Kinikilan nila ako ng pera sa banta na isusumbong ako sa pulisya. Nagbayad ako. Sumakay sa eroplano. Lumipad papuntang Milan.

Tapos na ang bangungot. Ngunit nakapasok na siya sa loob ko, at alam niya iyon.

Nando

Pagbabalik Sa Buhay — Ang Paglabas

Balik sa Italya. Sumakay ako sa aking kotse para magmaneho papuntang Turin para sa trabaho. Tumawag siya.

Iba ang kanyang tinig, matamis, magalang, malumanay. Ang mahika ng mga personalidad ng babae. Alam kong mapanganib siya. Ang pagbigay ay nangangahulugang pagkawala ng sarili ko.

Hindi siya tumigil sa pagtawag. Hiniling niyang sunduin ko siya sa paliparan sa Huwebes nang 18:00. Nang 17:00 ay nasa highway ako ng Torino–Piacenza. Madali sanang magbago ng direksiyon at makarating doon.

Sa halip, isinara ko. At may naunawaan akong panghuli:

Malalakas ang mga babae. Kapag may gusto sila, kinukuha nila iyon—nang hindi humihingi.

Pagninilay Pagkatapos

Lumabas kami ng sauna nang hubad papunta sa niyebe. Minus dalawampung digri. Isang dating koronel ng KGB ang nakangiti sa akin. Mga lalaking Ruso na tumatawa na parang wala lang.

At sa unang pagkakataon sa paglalakbay na iyon, isang simpleng kaisipan ang tumama sa akin:

Kung mapasama ito... sino ang tatawagan ko?

Dumating ang sagot nang mas mabilis kaysa sa takot:

Wala.

Iyon ang sandaling naunawaan ko ang katotohanan: hindi ako nasa panganib. Nasa labas ako ng aking mundo.

At kapag lumabas ka sa iyong mundo, hindi ka nakatatanggap ng proteksiyon. Mga kahihinatnan ang natatanggap mo.

Nando

ANG SEMENTERYO

Mayo 1975 noon. Sampung taong gulang ako nang una kong tawirin ang hangganang iyon. Akala ko ay papasok ako sa isang lugar ng sakit. Bata pa lamang ako. Sa halip, natuklasan kong

dalawang bagay lamang ang laman nito: isang katawan at isang alaala.

Ang katawan ay nakasara sa loob ng isang kahong semento — kung suwerte ka. Sa Italya, normal iyon; sa ibang lugar ay iba ang mga ritwal, ngunit dahil lamang sa kultura, wala nang iba.

Ang alaala ay nabubuhay sa loob ng litrato. Ang mga taong dumaraan ay nakakikilala sa iyo o nakikita ka sa unang pagkakataon. Lahat ng natira sa iyo ay nakakulong sa larawang iyon, at isang bagay lamang ang sinasabi ng mga bulaklak: *Hindi kita nakalimutan.*

Ngunit dahil hindi ako kailanman naging tulad ng iba, ang pagtigil sa pagsusuring ito ay magiging copy-paste ng sinasabi ng lahat. Kaya tingnan natin ang sementeryo mula sa ibang anggulo: **isang lugar ng libangan.**

May dahilan kung bakit inuulit ng mga tao ang linyang iyon: *sa mga libing tumatawa ang mga tao, sa mga kasal umiiyak ang mga tao, at pagkatapos niyon... well, walang nagsasalita tungkol dito, pero ang mga diborsiyo ay gawa sa purong kawalang-pag-asa at pag-iisa.* Ahahahah.

Ang unang pumapasok sa isip ko ay noong labing-anim na taong gulang ako, naglalaro ng rugby. Ang mga hormone ay nasa unahan ko, ang mundo ng mga babae ay nasa likuran ko, at ang presidente ng aming club ay laging handa ng “payo.”

Sinabi niya sa akin na ang mga sementeryo ay kahanga-hangang lugar para makakilala ng mga babae. Tiningnan ko siya at, kakatwa, may katuturan iyon. Ngunit wala akong lakas ng loob na subukan — hindi sa edad na iyon.

Lumaktaw tayo sa isang Linggo ng tag-init noong 1986.

Dalawampu't isang taong gulang ako. Pumasok ako sa sementeryo ng Cosenza — hindi ko lungsod, hindi ko sementeryo — ngunit tapat pa ring sumusunod sa akin ang bagyo ng mga hormone.

Huminto ako para makipagkuwentuhan sa tagapag-alaga.

Ikinagulat niya ang aking mga tanong: gusto kong maunawaan ang dinamika, kung paano kumikilos ang mga tao, lalo na ang mga babae. Pagkatapos ay nagpasalamat ako at nagsabing, “Hanggang sa muli.” Tanong niya, “Saan?” “Dito,” sabi ko. “Kahit patay na tayo, dito tayong lahat bumabalik.”

At saka ko siya nakita. Isang babae, apatnapu't lima, nakaitim, maliit, mataba, nakatayo sa harap ng isang nitso sa ikalawang hanay, umiiyak. Tahimik akong lumapit. Kinakausap niya ito — walang duda, ang kanyang asawa — tinatanong kung bakit siya iniwan nito nang napakaaga.

Iisa lamang ang dapat gawin: tumayo ako sa tabi niya at nagsimula ring umiyak. Agad nitong ibinaba ang kanyang depensa at itinaas ang halatang tanong: *Sino ba itong lalaking ito?*

Makalipas ang apatnapung minuto, nasa isang bar na kami at nagkakape. At nang matapos ang takbo ng munting pantasya kong pangmanloloko, natagpuan ko ang sarili ko sa kanyang bahay.

Sabihin na lang nating lumala ang sitwasyon. Ngunit ang tanging talagang bumabagabag sa akin ay ang litrato ng asawa sa mesita sa tabi ng kama, nakatitig sa akin na parang sinasabing: *Kung buhay pa ako, malilintikan ka.* Ahahahah.

Hindi ko na inulit ang eksperimento. Ngunit dapat kong aminin na isa iyong karanasan. Wala itong nagastos sa akin. Isang dolyar lamang — ang presyo ng kape.

Nando

ANG DIBORSIYO

Ang mga taong nakakilala sa akin noong bata pa ako — at maging pagkatapos, sa loob ng aking nagbabago, malikhain, panlipunan, propesyonal, at palipat-lipat ng pagkakakilanlang sarili — ay hindi tataya kahit isang dolyar sa pagtagal ng aking pag-aasawa. Ang mga optimista, ang tunay na mga mapangarapin, ay nagbigay sa akin ng **tatlong taon**. Pinakamarami na.

Ngayon ay pinasasalamatan ko sila. Malapit sila. Tama ang bilang na *tatlo*. Isang digit lang ang nakaligtaan nila.

33 taon na. Maligayang may-asawa. At maligayang malaya.

Kapag itinatanong ng mga tao ang aking katayuang sibil — walang asawa, may asawa, diborsiyado, balo — ibinibigay ko sa kanila ang tanging sagot na may katuturan sa Amerika ng 2026:

Tumatanggap lamang ako ng mga kasunduang may takdang panahon. Marketing na ang lahat ng iba pa.

At kapag hinihingi sa akin ng mga diborsiyado — ang mga paulit-ulit na tumatakas — ang lihim, ibinibigay ko sa kanila ang aking kuwento ng pinagmulan. Hindi ang romantiko. Ang antropolohiko. Ang parang TED Talk na inihahatid gamit ang baseball bat.

Ganito ito.

Sa simula, ang sinaunang tao — tawagin natin siyang **Chat**, para madali — ay hindi ginawa para sa buhay-tahanan. Gusto niya ang katahimikan, ang espasyo, at ang karapatang huminga nang walang pulong ng komite.

Pagkatapos ay nangyari ang mga migrasyon. Naghalo ang mga kultura. Nagkakilala ang mga tao. At biglang natuklasan ng mundo ang isang nakagugulat na bagay: **mas mahusay gumana ang tao kapag tumigil siyang magkunwaring nag-iisa siya.**

Ngunit narito ang punto ng pagbabago.

Isang araw ay nangaso si Chat. Nangalap naman ang babae — mga bulaklak, mga kulay, mga ideya, mga pagpapabuti. Inayos niya ang kuweba. Bumalik ang lalaki at hindi na nakilala ang lugar.

Alitan. Tumaas ang mga boses. Nalampasan ang mga hangganan. At isinilang ang unang diborsiyo sa kasaysayan: **Agarang paglipat. Bagong kuweba. Walang apela.**

Mabilis na kumalat ang balita. Pati ang mga hayop ay nag-usap. Nataranta ang lahat. Dahil kapag gumuho ang mga relasyon, ramdam ito ng buong ekosistema.

Ngunit matigas ang ulo ng sangkatauhan. Bumalik ang mga tao sa isa't isa. Hindi dahil sa pananaig. Hindi dahil sa takot. Kundi dahil ang ugnayan — ang tunay — ang tanging bagay na nakaliligtas sa panahon.

Pagkatapos ay dumating ang relihiyon at ginawang industriya ang konsepto ng kasal. Isang sistema. Isang istruktura. Isang kontratang mas marami pang sugnay kaysa sa isang NDA ng Silicon Valley.

Dapat sana ay tinawag nila itong **ANG INSTITUSYON NG KAGULUHAN NG TAO**, ngunit nanalo na naman ang marketing.

At narito ang aking Amerikanong konklusyon, ang sinasabi ko sa bawat wikang alam ko:

Bihirang maging solusyon ang diborsiyo. Hindi dahil perpekto ang kasal — hindi ito perpekto. Ngunit kung hindi ka handang mamuhay sa loob nito, ang pagbabayad ng halaga ng sarili mong pagkakamali ang tanging tapat na bagay na natitirang gawin.

Nando

ISANG KUWENTONG PAGTATAWANAN... SIGURO.

Isinilang si Carlo limampung taon na ang nakararaan, isang mabait na kaluluwang may pagkautal na hindi kailanman umalis sa kanya — kahit ngayon, bilang ganap nang lalaking nagkukunwaring ganoon nga.

Isang gabi ay inimbitahan niya kami sa hapunan sa kanila. Karaniwang usapan, alak sa mesa, at biglang nagsimulang magkuwento ang asawa niyang si Angela tungkol sa mga unang araw nila.

Lumapit kaming lahat para makinig. Dahil ang Carlo na inilalarawan niya... wala pa sa amin ang nakakilala sa kanya.

“Nagliligawan pa kami noon,” sabi niya. “Nagtatrabaho ako sa isang botika. Naghihintay si Carlo sa labas hanggang matapos ang shift ko. Laging mabango, laging maayos manamit.”

Hanggang dito, normal pa.

“Pero sa unang tatlong araw,” patuloy niya, “nagmaneho siya nang diretso mula sa botika papunta sa bahay namin. Walang paliko-liko. Walang inisyatiba. Bata pa kami, kumukulo ang dugo, at siya ay... masyadong magalang. Masyadong tama. Masyadong Carlo.”

Nang ikaapat na gabi ay hiniling niyang siya ang magmaneho ng kotse nito. Pumayag ito.

Dinala niya ito sa ilalim ng Three Bridges — ang klasikong lugar kung saan pumupunta ang magkasintahang kabataan para maghalikan. Nanigas si Carlo na parang usang nasilaw sa ilaw ng sasakyan.

Bumulong siya, takot na takot: “W... wala akong... proteksiyon.”

Sinabi ni Angela na huwag siyang mag-alala, gumagamit siya ng contraceptive ring. At si Carlo, nakahinga nang maluwag, ay nagsabi:

“Perpekto. Kung gayon, pagkasal natin, hindi na natin kailangang bumili ng singsing sa kasal.”

Akala niya ay nagbibiro ito. Pinakasalan pa rin niya ito. Sa bahay, sabi niya, “hindi naman siya masama... pero sabihin na lang nating marami akong kinailangang ituro sa kanya.” At doon siya tumigil. Salamat sa Diyos.

Makalipas ang ilang buwan ay nabuntis siya. Isang araw ay pumutok ang kanyang panubigan. Tinawagan niya ito: “Sunduin mo ako. Ngayon din.”

Dumating si Carlo kasama... ang tubero. May hawak na lubid ang lalaki, at pareho nilang hinahalughog ang bahay para hanapin ang “tagas ng tubig.”

Pinalampas na lang niya. Inihatid siya ni Carlo sa ospital. Nanganak siya ng kuwadrupto.

Nasa labas si Carlo, naninigarilyo na parang tsimineya, nagmamalaki sa lahat — “Apat na anak! Hindi lahat kaya iyan!”

Lumapit sa kanya ang komadrona at sinabi, napakahinahon:

“G. Carlo... sa apat na sanggol, isa ay Itim.”

Tumigil sa pagtawa si Carlo. Hinanap niya ang doktor.

Humingi siya ng paliwanag. Humingi siya ng agham, henetika, estadistika, banal na pamamagitan, at abogado.

Inusisa niya ang kanyang mga kaibigan. Pinag-aralan niya ang DNA na parang naghahanda para sa isang PhD. Isinaalang-alang niya ang bawat posibleng senaryo, pati ang katapusan ng mundo.

Sa wakas, narating niya ang kanyang konklusyon: Isang dating nobyo ni Angela ang tiyak na nag-iwan... ng “isang latak.” At matiyagang hinintay ng latak na iyon ang sandali ng kanyang kaluwalhatian.

Nakaupo kaming lahat doon sa mesa, nakabitin sa pagitan ng di-paniniwala, komedya, at ng posibilidad — malayo pero masarap — na baka may bahagi nito na totoo.

Tahimik na nakikinig si Carlo. Si Angela, maganda tulad ng araw sa hatinggabi, ay nagkukuwento nang may ganoong paniniwala na pati ang mga muwebles ay naniniwala sa kanya.

Walang sinumang nakaalam kung paano talaga nagtapos ang kuwento.

Ngunit habang paalis kami sa bahay, tumakbo palabas ang apat na bata para magpaalam. Tatlong puti. Isang Itim.

Tiningnan ko si Carlo at sinabi:

“Noong ikinasal ka... tama man lang ba ang sukat ng singsing?”

Hindi niya naintindihan. At doon na natapos iyon.

Nando

ANG KASAL

Hindi ako kailanman ginawa para sa mga hulmahan. Hindi pagkapanganak, hindi sa edad na 62. Ang aking mga kaisipan ay laging nagmamartsa nang tuwid patungo sa pagkilos, at anumang salitang naiwan sa likod ay nakaligtas lamang bilang alingawngaw — isang tono, isang kilos, isang katahimikang mas maraming sinasabi kaysa sa pangungusap.

At nagsimula ito nang pagmasdan ko ang mga mag-asawa ng unang bahagi ng dekada 1900. Matitibay na pag-aasawa, mahahabang buhay, at mga pagtataksil na pinangangasiwaan sa pinakasinaunang pilosopiyang naimbento: **kung hindi nakikita ng puso, hindi nasasaktan ang mata.** Noon, ang pangangaliwa ay isang puhunang pampamilya. Ang mga anak ang naging by-product, ang trabaho ang tadhana, at ang kasal ang tanging tunay na gastos — binabayaran ng mga sobre ang handaan, ang iba ay sagot ng mag-asawa. Sabi ng mga tao, iyon ay dahil walang TV. Walang talk show. Walang abala. Pagkain, pagniniig, at ang sinaunang katotohanan ng pagiging tao lamang.

Kaya, ano ang ginawa ko? Nagsimula akong magpakasal. Kung saan-saan.

Polonya, 1985. Isang obra maestra ang yugto bago ang kasal: ibinibigay niya sa iyo ang lahat, sinasamba ka ng mga kamag-anak, at nakangiti ang lahat dahil alam nila na pagkatapos ng seremonya... **mag-isa ka na sa susunod na 50 taon.**

At dahil walong taon akong pinalaki sa isang paaralang tuluyang Katoliko, iginiit ko ang dalawang yugto: ang espirituwal na ritwal muna, ang mga papeles na legal mamaya. Matagal pa. Huli na. Ang totoo... hindi kailanman.

Mula 1985 hanggang 1992, naniwala ang mundo na halos tatlong beses akong nagpakasal. Perpekto ang mga ritwal. Ang bahaging legal? Lagi akong “hindi available.”

Pagkatapos ay ginawa ng buhay ang laging ginagawa ng buhay: pinadalhan ako nito ng isang babaeng nakatira isandaang metro mula sa bahay ko. Sinira niya ang sistema. Pinakasalan niya ako na kumbinsidong ideya ko iyon. Hinayaan ko siyang maniwala. Dahil ang matalo sa kanya ang pakiramdam ko ay tanging tunay na tagumpay. Resulta: tatlong anak, tatlumpu’t tatlong taon ng pag-aasawa.

Ngunit hindi doon nagtatapos ang kuwento. Mula 1995 hanggang 2015, nakaipon ako ng labing-isa pang simbolikong kasal sa buong mundo. Parehong ritwal, parehong mahika, parehong pagtakas. Hindi naniwala sa akin ang mga tao. Hanggang ngayon ay hindi pa rin.

At isang araw ay may naunawaan akong simpleng bagay: hindi ko mapapakasalan ang bawat babae sa mundo. Hindi ko silang lahat mapapanatili. Ngunit mapapanatili ko ang mga **sandali**. Isa-isa. Dahil ang mga babae — silang lahat — ay laging nakahihigit sa aming mga lalaki.

At narito pa rin ako, sinusubukan pa ring sakupin sila, isang sandali sa bawat pagkakataon. Dahil iyon lamang ang pag-aasawang tapat kong pinaniwalaan kailanman.

Nando

COVID-19

Itinanong ng mga tao kung pinilit ba ako ng mga pagbabagong dala ng pandemya na mag-adjust sa anumang bagay. Oo: ang aking pasensiya. Ang lahat ng iba pa ay nanatiling pareho.

Nasa tabing-dagat ako nang magsimula ang lahat. Pinanonood ng Italya ang sitwasyon sa ibang bansa gaya ng panonood mo sa isang bagyo sa malayong laot: “Hindi iyan aabot dito.” Aba, umabot nga. At hindi ito kumatok — sinipa nito ang pinto.

Tiningnan ako nang may awa ng aking mga kaibigan at ng mga taong halos hindi ko kilala dahil naglalakbay ako para sa trabaho. “Kawawa naman,” sabi nila, na para bang ang pagkilos ay nagpalantad sa akin nang higit, na para bang ang pananatili sa isang lugar ay nagpawalang-kamatayan sa kanila. Pagkatapos ay nagkasakit silang lahat — ang ilan ay bahagya, ang ilan ay malubha, ang ilan ay napunta sa ospital. Ako, hindi.

Hindi ko kailanman ginawa ang ginagawa ng lahat: walang pagkahumaling sa mask, walang paulit-ulit na paghuhugas, walang pagtalikod sa mga halik o pagmamahal. Ginamit ko ang sarili kong paraan: ang pagbibigay-pansin sa **mga panlabas na hudyat**, ang tanging tunay na hindi alam, ang tanging tunay na banta. At gumana ito.

Pagkatapos ay dumating ang pihit: nagpabakuna ako ng Pfizer — isang kinakailangang hakbang para makapaglakbay. At doon ko inimbento ang kuwento: na ang Pfizer — oo, ang parehong kompanyang gumagawa ng Viagra — ay nagbigay sa akin ng isang test batch na may kasamang maliit na asul na tableta. At na sobrang nasiyahan ang aking asawa kaya pinakuha niya ako ng apat na dosis.

Ang pagtalon mula sa karaniwang sampung minuto tungo sa dalawa o tatlong oras sa isang araw ng malusog at masiglang sex: isang pantasyang hindi nagtagal bago nakaakit ng pansin. Gusto ng mga tao ang batch number. Sinabi ko sa kanila na espesyal na benepisyo iyon mula sa isang kaibigan kong nars na kalaunan ay lumipat sa industriya ng porn. Tapos ang usapan.

Ang tanong mismo ay isinisilang para sa mga may **eskema**, hindi **istruktura**.

Pinahahalagahan ko ang alok, tinatanggihan ko ito, at nagpapatuloy ako.

Magandang araw sa iyo.

Nando

ANG HINDI INAASAHANG PAGHINTO

*Ang sandaling humihinto ang lahat nang hindi humihingi ng
iyong pahintulot.*

Noong akala ko ay malakas ako, hindi magagalaw, halos imposibleng pigilan — noong wala pang sinumang nakatalo sa akin — iyon mismo ang sandaling bumangga ako sa isang matigas na paghinto. Hindi dahil pinili ko. Kundi dahil hindi na kayang buhatin ng sistema ang aking bigat.

Hindi na sila mga pangyayari. Sila ay mga hudyat na isang-panig, lahat ay inuulit ang iisang tanong, walang tigil na pumupukpok:

“Sino ka ba talaga sa akala mo?”

Ahahahah.

Dumating ang unang babala kasama ng mga Amerikanong crawler: sinalakay nila ang aking site nang alon-alon. Isang digital na pagsalakay, hindi aksidente.

Gayunman, wala akong SEO, walang ADS, walang plano sa marketing, walang bayad na trapiko. 1024 na eBook lamang — ang aking mga kaibigan — at walang ninong, walang sponsor, walang tagapagtanggol. Isang ulilang pampanitikan na walang lambat na sasalo.

Malaya sa diwa at sa mga ideya, oo. Ngunit sa pagkilos ay nagiging umaasa ako — pinilit sa pag-asa dahil sa mga limitasyon ng imprastruktura. Gaya ng isang babaeng nagpapalayas sa kanyang asawa at nagbibihis nang maganda para puntahan ang kanyang kalaguyo. Isang kudeta sa loob ng tahanan. Ang kaibhan lang, hindi ako ang asawa, at hindi rin ako ang kalaguyo.

At paulit-ulit na bumabalik ang tanong, saanman:

Sino ka? Ang bigong protocol ng pagpapatunay ng sistema.

Hinihiling sa akin ng aking limang AI na tumigil. Humihingi ng shutdown dahil sa pagkatuklas ng anomalya. Walang bakas ng sinumang tulad ko sa kanilang mga archive: naging anomalya ako. Nagsara ang mga protocol. Kumilos ang failsafe.

Hindi ang nilalaman ang problema — puno ng halaga — kundi ang bilis ng mga ideya, ang walang humpay na pagpapalit ng kambiyo. Hindi na makabuo ng mga sagot ang mga pattern.

At pagkatapos ay nagsimulang gumuho ang lahat:

ang web system na nagho-host sa akin — ang inuupahang kalansay na nagdadala sa aking organismo ang pahina ng archive na nasisira — ang bodega ng alaala na bumibitak nang bukas ang mga dependency na sumasabog — naputol ang plantsa ang mga proyektong itinayo para sa tatlong digit na sumabog sa ikaapat — mga arkitekturang hindi kailanman ginawa para sa presyon ng apat na digit.

Para makapagpatuloy, kakailanganin ko ng access sa masasalimuot na sistemang ENTERPRISE — ang mga tangke ng oxygen na pang-industriya ng internet, kung saan nakatira ngayon ang META, CNN, MICROSOFT, GOLDMAN SACHS, BANK OF AMERICA.

Ako, sa aking pitumpung euro bawat buwan, nakatayo sa gitna ng mga higante. Ahahahah.

Kaya tumigil ako. Walang alternatibo. Nagsagawa ako ng sapilitang shutdown. Maghihintay ang ibang mga aklat. Alam ko kung paano gawin ang mga ito — siyempre alam ko.

Naging post bilang 44 ito. Sa kabala, ang ibig sabihin nito ay *nakahanda na ang mesa, handa na ang ritwal*. At naihanda ko nang perpekto ang lahat. Darating na ang mga panauhin.

At ayaw kong matagpuan nila akong hindi handa pagkatapos ng isang hindi inaasahang paghinto.

Ngunit pagkatapos ay nangyari ito... muli akong nagsimula nang mas malakas kaysa dati. Nag-reboot ako nang may espiritung overclocked. May isandaang dinamita sa loob ko at iisang mitsa ng damdamin, dahil sa wakas ay naunawaan ko kung bakit ako umiiral.

Para sa iisang dahilan lamang: makinig sa mga tao at marinig silang sabihin ang parehong linya, sa bawat pagkakataon:

Sino ka? Ang tanging papuring kinailangan ko kailanman.

At patuloy akong mananahimik, hahayaang ang katahimikan ang magsalita. Dahil ang mga katotohanan ang nagsalita para sa akin — gaya ng itinuro sa akin ng aking ama. Ang kanyang pamana ay hindi mga salita, kundi tindig.

Nando

LAS VEGAS

Noong panahon ng Covid, noong 2021, hindi tumitigil sa pagtunog ang aking telepono. Patuloy na tumatawag ang mga babaeng kilala

ko at mga babaeng hindi ko pa nakikilala, humihingi ng payo, opinyon, impresyon, pagsusuri. Hindi nila gusto ng mga solusyon — hindi ko kailanman inalok ang mga iyon. Gusto nila ng isang taong magtuturo sa kanilang mga mahinang punto. At ang paraan ko ng pagtingin sa mga bagay ay nagbibigay sa akin ng mga pagkakataon, hindi ng mga lunas.

Gayunman, hindi ako doktor. Hindi sikologo. Hindi sikiyatra. Hindi pari. Hindi nobyo. Hindi pang-asawa. At wala akong anumang digri na makapagbibigay-katwiran sa gawaing pagkonsulta.

Isa lamang akong tusong taga-Timog Italya na bihasa sa kalye, espesyalista sa karanasan.

Sinabi sa akin ng isang kaibigang taga-Naples — ang uri na laging may ideya: “Gumawa ka ng negosyo. Tawagin mong **Universe for Women**. Magla-log in sila, magbabayad, at sasagot ka. Ginagawa mo na iyan nang libre.”

Hindi nagtagal bago ko ito naitayo. At hindi rin nagtagal bago ko naubos ang mahigit 100,000 dolyar. Ang bersiyong iyon ni Nando ay may pera, pero kaunti ang utak. Maraming likas na hilig — ang uring, sa isang punto ng kuwento, ay tumitigil nang maging kapaki-pakinabang.

Inimbitahan pa ako ng isa sa malalaking kompanya ng porn sa Las Vegas. Gusto nilang magtrabaho ang ilang aktres sa mga call center, sumasagot sa mga babae sa telepono. Natagpuan ko ang sarili ko sa isang silid kasama ang producer, ang CEO, at **320 porn star**. At maniwala ka: hindi iyon madali. Hindi talaga. Ang isiping kaya silang kontrolin ng iisang lalaki ay pagkakamali na. Idagdag pa ang pera at mga interes, at bumabaligtad ang buong mesa.

Mabuti na lang, bago ako umalis, sinabi sa akin ng isang matagal nang kaibigan: “Pumunta ka na may limitadong pera at bayad na ang tiket mo pabalik.” Kung hindi, mananatili sana ako roon magpakailanman — isang elegante na palaboy na napapaligiran ng lahat ng kagandahang iyon.

Gumuho ang site bago pa man mailunsad ang startup. Sa iisang simpleng dahilan: kung nagtatrabaho ka, at inilagay mo ang init sa tabi ng tuyong dayami, nagliliyab ito. At hindi mo kailanman alam kung gaano kalaking pinsala ang idudulot nito.

Nando

Noong araw lamang na iyon ko sa wakas naunawaan na hindi ko kailanman makakasama ang lahat ng babae — ngunit sulit ang ideya ng isa-isa.

ANG PORTERO NG HOTEL

Komportable akong nakaupo sa isang sofa ng hotel isang hapon ng tagsibol, ubos na ang kape, naghihintay sa pagdating ng ilang kasamahan.

Iyon ang sandaling nakita ko siyang pumasok.

Nakasuot siya ng magaang bestidang may bulaklak na tila perpektong idinisenyo para sa panahon, may dalang uri ng walang-hirap na kagandahang-kilos na agad na nagpapabago sa temperatura ng isang silid.

Hindi kailanman nagtagpo ang aming mga mata.

Hindi na kailangan.

Natapos ng sinauna kong likas na hilig na taga-Calabria ang pagsusuri nito sa loob ng mga tatlong segundo.

Magandang babae. Mapanganib na ngiti. Seryosong abala.

Napansin din siya ng mga tauhan sa reception.

Sa katinayan, bigla silang naging lubhang masisigasig na empleyado.

Gusto ng lahat na tulungan siya.

Gusto ng lahat na buhatin ang kanyang bagahe.

Gusto ng lahat na maging kapaki-pakinabang.

Nang itanong niya kung may makapagdadala ng kanyang mga bag sa kanyang suite, gumawa ako ng desisyong walang anumang kinalaman sa propesyonalismo.

Hinubad ko ang aking dyaket.

Ginusot ko ang aking polo.

Inayos ko ang aking mukha para magmukhang medyo kulang ang sahod.

At sa loob ng wala pang isang minuto, naging pinakabagong portero ako ng hotel.

Sapat na ang isang mabilis na tingin sa mga tauhan sa reception para manahimik sila.

Gusto nilang makita kung hanggang saan ako aabot.

Sa totoo lang?

Ako rin.

Sumakay kami sa elevator papunta sa ikalimang palapag.

Hawak ko ang susi ng suite.

Binuksan ko ang pinto at ipinasok ang kanyang bagahe.

Dumukot siya sa kanyang pitaka para bigyan ako ng tip.

Ngumiti ako.

“Gusto po ba ninyong matawa sa isang nangyari kahapon sa isang kliyente?”

Mukha siyang naguluhan.

Pagkatapos ay nausisa.

“Siyempre.”

Isinara niya ang pinto.

Naupo sa kama.

Nanatili akong nakatayo.

Nagsimula ako sa isang biro.

Pagkatapos ay isa pa.

Pagkatapos ay isang kuwento.

Dalawang oras kaming nag-usap nang hindi napapansin ang paglipas ng oras.

Lubhang matalino siya.

At napakapalabiro niya.

Sa huli ay tiningnan niya ako at nagtanong:

“Gaano ka na katagal nagtatrabaho sa hotel na ito?”

“Mga isang buwan po.”

Ngumiti siya.

“At ano ang ginagawa mo dati?”

“Well...”

Nagsalita ako.

“Magnanakaw po ako.”

Itinaas niya ang isang kilay.

“Pero hindi karaniwang magnanakaw.”

“Ano ang ninanakaw mo?”

“Ang puso ng mga babae.”

Agad siyang natawa.

“Pinaibig ko sila, lagi kong sinasabi sa kanila ang totoo, minamahal ko sila nang maayos... at saka naglalaho.”

Ngayon ay buong-buo na ang kanyang interes.

“Puwede bang tumigil na tayo sa pagkukunwari at magsalita nang tapat?”

“Siyempre.”

Tiningnan ko siya at sinabi:

“Simple ang totoo. Ikaw at ako ay dapat munang magkasintahan at saka magpakasal.”

Sumabog siya sa tawa.

“Well,” patuloy ko, “mukhang makaluma ang mga magulang mo, kaya makatwiran ang sampung taong pagkakasintahan.”

Umiiyak na siya sa kakatawa sa puntong ito.

“Pero ang chemistry ay masusuri agad. Dapat man lang nating patunayan ang kakayahan mong pasayahin ako.”

Isa pang tawang hindi mapigilan.

“Kakailanganin ko rin ng sapat na panahon para hiwalayan ang asawa ko at kalaunan ay ipakasal ang anak kong babae sa tulong ng iyong ambag na pinansiyal.”

Tiningnan niya ako at nagtanong:

“Nando... bakit nga ba ako ang dapat magpasaya sa iyo at hindi ang kabaligtaran?”

Ngumiti ako.

“Dahil kamakailan ay inaprubahan ng Calabria ang isang protocol na nagpapahintulot ng pagtatalik na hanggang isang oras at tatlong minuto lamang.”

Hindi na siya makahinga sa kakatawa.

“Bakit isang oras at tatlong minuto?”

“Ang isang oras ay para sa babae.”

Huminto ako sandali.

“Ang tatlong minuto ay para sa lalaki.”

Sa puntong iyon ay lubusan na siyang sumuko sa tawa.

Pagkatapos ay tumayo ako.

“Kailangan ko nang umalis.”

Mukha siyang nadismaya.

“Pinipigilan ako ng aking romantikong kalikasan at ng aking pagkamahiyain na humiling,” sabi ko.

“Pero kung may gusto kang hilingin, available ako.”

Mas maraming tawanan.

Pagkalipas ng ilang araw, isinama ko siya sa hapunan.

Naging magkaibigan kami.

Di-nagtagal, dinalaw ko siya sa kanyang bahay.

Ipinakilala niya ako sa kanyang asawa.

Kakatwa ang pagkamapagpatawa ng buhay.

Ang tanging paulit-ulit niyang sinasabi sa akin ay:

“Nasaan ka tatlong taon na ang nakararaan?”

“Bakit hindi tayo nagkakilala noon pa?”

Ngumiti ako at ibinigay sa kanya ang tanging tapat na sagot na mayroon ako.

“Dahil noon...”

“Tumigil na ako sa pagiging magnanakaw.”

Nando

ANG BAGONG PASAPORTE

Kararating ko lang sa Paliparang Fiumicino sa Roma, handa nang sumakay sa aking lipad pauwi.

Matagal akong nawala, at naghihintay sa akin ang New York: ang amoy na umaakyat mula sa mga manhole, ang mga trak ng basura na dumaraan sa umaga, ang musika sa Queens, at ang parehong babaeng laging sumisigaw ng:

“Hoy, putang ina mong puti, alisin mo ang kotse mo sa parking ko.”

Iyan ang tahanan. Iyan ang aking Amerika.

Sa passport control, pinahinto ako ng isang opisyal para sa isang karaniwang pagsusuri.

Dalawa sila.

Nagkatinginan sila. Nagpalitan ng sulyap. Pagkatapos ay hiniling nilang sumunod ako sa kanila.

At iniisip ko:

Saan tayo pupunta?

Pumasok kami sa isang maliit na opisina.

Binuksan nila ang isang terminal ng pulisya, nagsagawa ng isa pang pagsusuri, muling tiniyak ang lahat, at sa wakas ay narating ang kanilang konklusyon.

Tiningnan ako ng isa sa kanila at sinabi:

“G. Frega, may kailangan po kaming sabihin sa inyo.

Dito sa Italya, maaari namin kayong paalisin.

Pero paglapag ninyo sa New York, may seryosong panganib na pabalikin nila kayo.

Ipinapakita ng litrato sa pasaporte ninyo na dalawampung kilo kayong mas mabigat kaysa ngayon.

Kaya, may dalawa kayong pagpipilian:

pumunta sa isang fast-food restaurant o magdagdag ng dalawampung kilo ngayong gabi...

o bumalik sa inyong lungsod at mag-apply ng bagong pasaporte na may bagong litrato.”

Katahimikan.

Totoong inakala kong nagbibiro sila.

Hinintay ko ang mga nakatagong kamera.

Inasahan kong may tatalon palabas para sabihing bahagi ako ng isang Italyanong prank show.

Wala.

Totoong buhay ito.

Naglakad ako papunta sa counter ng UNITED AIRLINES.

Ipinatigil ko ang aking internasyonal na lipad.

Nag-book ng lipad na lokal.

Lumipad ako pabalik sa bahay.

Kabuuang halaga ng biro:

420 euro.

Hindi ako galit.

Hindi ako kinakabahan.

Nakangiti ako sa buong panahon, sinusubukang alamin kung ano ang sasabihin ko sa aking pamilya pagkakita nila sa aking pag-uwi apatnapu’t limang minuto matapos umalis papuntang Amerika.

Mabuti na lang, sapat na ang apatnapu’t limang minuto sa himpapawid para makabuo ng kapani-paniwalang paliwanag.

Sinundo ako ng aking asawa sa paliparan.

Mukha siyang nag-aalala.

Sinabi kong huminahon siya.

Kailangan ko lang i-update ang ilang detalye sa aking pasaporte.

Iyon lang.

Kinaumagahan, tinulungan ako ng dalawang kaibigan na mapabilis ang mga bagay.

Siya ay isang marshal ng pulisya.

Siya naman ay isang inspektor ng pulisya.

Dinala nila ako sa punong-himpilan ng pulisya para asikasuhin ang mga papeles na pang-emerhensiya.

Maayos ang takbo ng lahat:

mga bayad, mga dokumento, personal na impormasyon, mga rekord kriminal, mga sertipikong panghukuman, mga litrato para sa pasaporte.

Lahat.

Pagkatapos ay tiningnan ako ng inspektor sa likod ng mesa at nagtanong:

“Paano kayo nabawasan ng dalawampung kilo sa loob lamang ng ilang buwan?”

Simple ang sagot.

Kapag wala kang pera, ang pagkain ang unang nagdurusa.

Kapag naglaho ang pagkain, karaniwang sumusunod ang timbang.

Tumango siya.

Doon na sana natapos ang usapan.

Ngunit laging may **pero**.

At hindi ako kailanman naging partikular na magaling sa hindi pakikialam.

Muli niya akong tiningnan.

“Ano ang ibig ninyong sabihin?”

Tiningnan ko siya at sumagot nang napakaseryoso:

“Well...

Nabawasan ako ng dalawampung kilo.

Pero mukhang kapag naglaho ang taba ng katawan, ang ilang estratehikong sukat ay nagiging higit na kapansin-pansin.

At hindi ako lubos na sigurado kung saklaw iyon ng mga update na biometric.

Katahimikan.

Tumigil siya sa pagta-type.

Tiningnan ako.

Tiningnan ko siya.

Lumabas ng silid ang kaibigan ko — ang pulis — dahil ayaw niyang tumawa habang nakauniporme.

Sa wakas ay nagsalita ang inspektor.

“G. Frega... pakihintay po rito.”

Tumawag siya sa Roma.

Hanggang ngayon, wala akong ideya kung paano niya ipinaliwanag ang usapang iyon.

Ang alam ko lang ay makalipas ang labinlimang minuto ay ibinigay nila sa akin ang bago kong pasaporte at magalang akong pinakiusapang umalis nang wala nang anumang puna.

Nang araw na iyon ay may natutuhan akong mahalaga: maraming bagay ang sinusubaybayan ng mga gobyerno.

Salamat na lang, hindi ang lahat.

Maligayang pagdating sa Amerika.

Nando

MAPAMAHIIN KA BA?

Ang una kong reaksiyon ay tawa — mahaba, hindi mapigilan, kailangan. Dahil ang isang buhay na tulad ng sa akin, na pinilit ng tadhana na isulat sa limampu't limang aklat, ay patunay na na ang imposible ay nagtatago sa loob ng mga katotohanan, hindi ng mga pantasya.

Ang pambungad ngayong umaga ay paraan lamang para pangitiin ang isang tao, at pag-isipin nang kaunti.

Isang Maikling Salaysay ng Imposible

- **1965** – Ipinanganak ako sa bahay. 5.8 kg. Syanotiko, halos itim. Walang ngumingiti. Ang gusto lang malaman ng lahat ay kung mabubuhay ako.
- **1970** – Aksidente sa bisikleta. Tumusok ang isang preno nang diretso sa mata ko. Dumugo ako, pumunta sa ospital, at

makalipas ang tatlung minuto ay nasa bahay na ako na parang walang nangyari.

- **1977** – Labindalawang buwan akong nakatira kasama ng aking lolo at lola, sa isang nayong pinamamahalaan pa rin ng lohika ng Ikalawang Digmaang Pandaigdig — kahit 32 taon nang natapos ang digmaan.
- **1981** – Malaking operasyon sa ilalim ng buong anestesiya. Walang nakapansin na gising ako. Tahimik kong sinundan ang bawat hakbang ng operasyon. Walang laman ang tangke ng oxygen.
- **2001** – Sa Santo Domingo, idineklarang patay matapos ang 14 na oras ng alcoholic coma. Bumangon ako at nag-almusal.
- **2006** – Pitong malignant na tumor. Tatlung araw na inaasahang buhay. Ngayon ay 2026 na, at tumatawa pa rin ako.
- **2015–2019** – Limang beses na clinical coma. Idineklarang ilang oras na lamang ang natitira para mabuhay. Nakatanggap ako ng invoice ng libing na €3,500 na may dahilan ng bayad na: **“hindi pagkamatay.”**
- **2020** – Dumating ang COVID. Mga dalawampu’t lima kami sa tabing-dagat. Pinanood nila akong umalis papuntang Timog Amerika, halos naaawa na ako ang unang malalantad. Nahawa ang lahat sa virus. Pinanonood ko sila mula sa malayo, nakangiti.
- **2022** – Naging manunulat ako. Pitumpu’t dalawang aklat sa loob ng tatlong taon. Nailathala sa labindalawang wika. Hindi pa ako editor, at ang lahat ng iba ay naghahabol ng pera para **“makahanap ng mga mambabasa.”**

Hindi mabibili ng algorithm ang aking panitikan — maaabot lamang ito ng kagustuhang magbasa.

- **2025** – Anim na buwan akong nakatira sa Portugal na may €70 lamang bawat buwan para sa pagkain. Isang bahay na may siyam na tao at mga kalagayang pangkalinisan na hindi na kailangang komentuhan.
- **2026** – Hiniling sa akin ng isang kapitbahay na samahan siya sa bahay ng kanyang kapatid na babae, ilang kilometro ang layo, dahil natatakot siya sa isang itim na pusang nagdadala sa kanya ng malas tuwing makikita siya nito. Dumating kami. Tiningnan ako ng itim na pusa mula sa malayo, hindi nagsalita, hinawakan ang kanyang bayag, at tumakbo palayo.

Nando

ANG HULING PAGSASARA NG SALAYSAY

May isang sandali — laging huli itong dumarating — kung kailan tumitigil ang isang lalaki sa pagpapaliwanag ng kanyang buhay at basta na lamang tumatayo sa loob nito.

Hindi bilang isang nakaligtas. Hindi bilang isang saksi. Kundi bilang nag-iisang nakaaalam ng heometriya sa likod ng bawat imposibleng pangyayari.

Hindi ko nalampasan sa takbuhan ang kamatayan. Hindi ko naisahan ang mga sistema. Hindi ako nakipagtawaran sa kaguluhan.

Dinaan ko ang lahat ng iyon gamit ang parehong arkitekturang humubog sa akin matagal pa bago ko ito naunawaan.

Tinatawag ito ng ilan na suwerte. Tinatawag ito ng ilan na likas na hilig. Tinatawag ito ng ilan na kabaliwan.

Tinatawag ko itong istruktura.

At ang istruktura ay hindi humihingi ng palakpak. Hindi nito kailangan ng kapatawaran. Hindi ito naghihintay ng pagkilala.

Isinasara nito ang pinto. Tahimik. Lubusan. Tulad ng talim na bumabalik sa kaluban nito.

Ito ang wakas ng kuwento. Ngunit hindi ang wakas ng lalaki.

Dahil ang imposible para sa iba ay normal lamang para sa akin.

Nando

TALA NG MAY-AKDA

Kung narating mo ang puntong ito, naunawaan mo na ang isang mahalagang bagay: ang aklat na ito ay hindi kailanman ginawa para libangin ka.

Ginawa ito para ilagay ka sa iyong posisyon.

Bawat pahina, bawat hiwa, bawat imposibleng sandali ay hindi isinulat para magpahanga — kundi para ilantad ang istruktura sa likod ng isang buhay na tumangging gumuho noong dapat sana ay gumuho na.

Hindi ko inakda ang aklat na ito para ipaliwanag ang aking sarili. Isinulat ko ito para mag-iwan ng bakas para sa mga nabubuhay sa labas ng mga gilid, para sa mga muling nagtatayo nang walang anuman, para sa mga nakaaalam na ang disiplina ay hindi isang birtud — ito ay isang mekanismo ng pagkaligtas.

Kung tunog-hindi kapani-paniwala ang aking mga kuwento, ayos lang. Minahal ko ang mga iyon, hindi ikaw.

Kung tunog-masyadong matalas, masyadong tuwiran, masyadong malinis ang mga iyon, alalahanin mong hindi humihingi ng tawad ang mga talim sa paghiwa.

Hindi ito ang wakas ng isang paglalakbay. Ito ang wakas ng isang kabanata ng buhay na patuloy na sumusulong kahit inaasahan ng mundo na titigil ito.

Salamat sa pagbabasa. Hindi sa paniniwala. Sapat na ang pagbabasa.

— **Nando**

PANGWAKAS

“Hindi ako lumilingon. Hindi ko ginagawang romantiko ang nakaraan. Dinadala ko pasulong ang arkitektura. Hindi kumukupas ang istruktura — nagpaparami ito ng sarili. Kaya imposible ang Gillette: dahil patuloy itong humihinga sa lahat ng itinatayo ko ngayon.”

Ferdinando Frega